

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เพราะเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด คุณธรรม จริยธรรมของบุคคลในสังคม หากดำเนินการจัดการศึกษาที่ดีให้แก่เยาวชนได้ครบถ้วนอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม สมองความต้องการของเยาวชนทุกๆ ด้านสังคมของประเทศนั้นๆ ก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพสามารถรักษาความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของประเทศไว้ได้และพัฒนาให้ก้าวหน้าได้ตลอดไป การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญ ในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ซึ่งคนดีมีคุณภาพก็ย่อมจะส่งผลให้สังคมและประเทศชาติ มีความเจริญก้าวหน้าและหน่วยงานที่รับผิดชอบและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคนก็คือสถานศึกษา โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดภารกิจของสถานศึกษาให้จัดการศึกษาได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในมาตรา 15 และมาตรา 24 - 30 ว่าด้วยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตรา 39 - 40 ให้กระจายอำนาจบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป สถานศึกษาหรือโรงเรียนจึงเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการ และจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณภาพ เป็นคนดี เป็นคนเก่งและมีความสุขซึ่งสอดคล้องกับหลักการดำเนินงานการปฏิรูปการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ 4 ประการ คือหลักการยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจ (School Based Decision Making) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) และหลักความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ (Accountability) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550, หน้า 1 - 10)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งให้มีการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา ของไทยให้มีเอกภาพเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในทางปฏิบัติมีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาดังปรากฏในบทบัญญัติมาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งทางด้านวิชาการการบริหารงบประมาณการบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรงและพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 35 สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 34 (2) เฉพาะที่เป็นโรงเรียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล”ตามที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่3) พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2553 กำหนดให้มีเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาและที่ตั้งของสำนักงานตามความใน มาตรา 5 และมาตรา37วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่3) พ.ศ. 2553 และมาตรา 8 และมาตรา 33วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2553 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการโดยคำแนะนำของสภาการศึกษาเมื่อคราวประชุมครั้งที่ 2/2553 วันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2553 กำหนดเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาและที่ตั้งของสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาเพื่อบริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาจำนวน 42 เขต (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องการกำหนดเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา) เมื่อวิเคราะห์เหตุผลหลักที่มีความจำเป็นต้องออกกฎหมาย แยกเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา พบว่าการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประกอบด้วยการศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาซึ่งมีระบบการบริหารและการจัดการศึกษาของทั้งสองระดับรวมอยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ทำให้การบริหารและการจัดการศึกษาเกิดความไม่คล่องตัวและเกิดปัญหาการพัฒนาการศึกษา จึงสมควรแยกเพื่อการบริหารและการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาการศึกษาแก่นักเรียนในช่วงชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้สัมฤทธิ์ผลและมีคุณภาพยิ่งขึ้น

เหตุผลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – 2561) ในประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่ต้องเร่งปรับปรุงแก้ไข พัฒนา และสานต่อ ในด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาที่พบว่ามีสถานศึกษายังไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ของสมศ. ผลสัมฤทธิ์ในวิชาหลักของนักเรียนมีค่าเฉลี่ย ต่ำกว่า ร้อยละ 50 ด้านการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ มีปัญหาครูสอนไม่ตรงวุฒิและขาดแคลนครูในบางพื้นที่ ในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษาการมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาจากส่วนกลางสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา พบว่าหน่วยปฏิบัติยังไม่มีอิสระและความคล่องตัวเท่าที่ควร ในด้านกฎหมายการศึกษา มีบางฉบับยังอยู่ในขั้นตอนการดำเนินการจัดทำและกระบวนการทางนิติบัญญัติ การบริหารจัดการศึกษาบางเรื่อง ขาดกฎหมายรองรับ หน่วยงานส่วนกลางบังคับใช้กฎหมายการศึกษา โดยเน้นการปฏิรูปโครงสร้างองค์กรมากกว่าการปฏิรูปคุณภาพการเรียนการสอน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 848 โรงเรียน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาที่ออกกฎหมายยอมรับให้สามารถกระทำกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเองภายในขอบวัตถุประสงค์มีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายระเบียบ บริหารราชการมีหน้าที่ไว้เป็นการเฉพาะส่งผลให้ขอบข่ายการบริหารงานของโรงเรียน ต้องปรับเปลี่ยนไปตามหน้าที่ของโรงเรียนที่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 5) การบริหารโรงเรียนเป็นการดำเนินการควบคุม การจัดการบริการเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอันได้แก่ ครู นักเรียน หลักสูตร แบบเรียนอุปกรณ์ กิจกรรมบริการต่างๆ อาคารสถานที่ งานติดต่อสื่อสาร งานการเงินและงบประมาณต่างๆ งานบริหารโรงเรียนนั้นจะขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียนลักษณะงานและความคิดเห็นของ ผู้บริหารการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำโรงเรียนไปสู่ทิศทางที่กำหนดจะ บรรลุจุดหมายขององค์การได้อย่างไร นักเรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่ มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาหรือไม่อย่างไรเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษา นั้นต้องตระหนัก

เปรียบเทียบคะแนน o-net ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2555 – 2557
 ระดับชาติดังนี้ วิชาภาษาไทย ปีการศึกษา 2555 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 47.19
 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 49.28 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ย
 ระดับประเทศ 50.76 วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ปีการศึกษา 2555
 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 36.27 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 33.20
 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 32.02 วิชาภาษาอังกฤษ ปีการศึกษา 2555
 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 28.71 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 30.35
 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 27.27.46 วิชาคณิตศาสตร์ ปีการศึกษา 2555
 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 26.95 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 25.45
 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 29.65 วิชาวิทยาศาสตร์ปีการศึกษา 2555
 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 35.37 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 37.95
 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 38.62 วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ปีการศึกษา
 2555 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 56.67 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 58.30
 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 59.32 วิชาศิลปะปีการศึกษา 2555 ค่าเฉลี่ย
 ระดับประเทศ 43.31 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 43.65 ปีการศึกษา 2557
 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 43.14 วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีปีการศึกษา 2555
 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 47.39 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 44.46
 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับประเทศ 45.42 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ,
 2557, หน้า 16)

เปรียบเทียบคะแนน o-net ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2555-2557
 ระดับเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 21ปีการศึกษา 2555-2557 รายละเอียดดังนี้
 วิชาภาษาไทย ปีการศึกษา 2555 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 53.00 ปีการศึกษา
 2556 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 43.45 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่
 การศึกษา 34.9 วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ปีการศึกษา 2555 ค่าเฉลี่ยระดับ
 เขตพื้นที่การศึกษา 45.84 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 38.52
 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 45.34 วิชาภาษาอังกฤษ ปีการศึกษา
 2555 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 27.51 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่
 การศึกษา 29.19 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 26.59
 วิชาคณิตศาสตร์ปีการศึกษา 2555 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 25.91 ปีการศึกษา

2556 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 24.71 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 28.32 วิชาวิทยาศาสตร์ปีการศึกษา 2555 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 34.57 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 37.74 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 38.13 วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ปีการศึกษา 2555 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 56.26 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 58.29 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 58.38 วิชาศิลปะปีการศึกษา 2555 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 43.55 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 43.29 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 41.30 วิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี ปีการศึกษา 2555 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 45.83 ปีการศึกษา 2556 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 43.54 ปีการศึกษา 2557 ค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา 44.95 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ 2557, หน้า 18)

จากภาพรวมของผลคะแนนของการทดสอบระดับชาติและระดับเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 21 มีแนวโน้มต่ำลงเรื่อย ๆ เป็นที่ตระหนักชัดว่า ผู้บริหารสถานศึกษานั้นเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาซึ่งหากผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการก็จะส่งผลให้นำพาสถานศึกษาพัฒนาคุณภาพวิชาการได้ ได้มีผู้สนใจให้ความสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่หลายท่าน ด้วยเหตุผลความจำเป็นในการพัฒนานั้น เพื่อให้ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีทางวิชาการ และนำพาองค์กรยกระดับคุณภาพทางวิชาการประสบความสำเร็จ และดังเช่นงานวิจัยของปราณี แสนทวิสุข (2547 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ มีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้ หลักการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการอย่างมีแผนและจัดทำเป็นแผนงานไว้อย่างชัดเจน ทั้งเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องและต้องมุ่งตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษา จุดมุ่งหมายการพัฒนาภาวะผู้นำทางการวิชาการเพื่อส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาเนื้อหาหรือสิ่งที่ต้องพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการได้แก่ ด้านความรู้

เป็นความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะมีภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านภาระหน้าที่เป็นภาระหน้าที่และเทคนิควิธีการของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านทักษะเป็นทักษะความเป็นผู้นำและทักษะด้านเทคนิค ขั้นตอนการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการได้แก่การเตรียมการ การประเมินก่อนการดำเนินการ การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ การฝึกปฏิบัติ การประเมินผลการดำเนินการ และการวิเคราะห์ผลการดำเนินการพัฒนา ส่วนประสิทธิ์ี เขียวศรี และคณะ (2548 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) หลักการพื้นฐาน 2)วัตถุประสงค์ 3)การประเมิน 4)การปฏิบัติงาน 5) การเข้ารับการพัฒนา 6) การให้รางวัล และ 7) การให้ความช่วยเหลือ-ฟื้นฟู โดยรูปแบบการพัฒนานี้เสนอว่า ควรดำเนินการพัฒนาเฉพาะหลักสูตรที่ผลการประเมินบ่งชี้ว่าจำเป็น ได้แก่ 1) หลักสูตรการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำในการบริหารจัดการโรงเรียน 2) หลักสูตรการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำในการบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน 3) หลักสูตรการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำในการบริหารตนเอง ที่มงานและชุมชน สำหรับพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ค้นพบจากการวิจัยนี้มี 3 ด้าน คือ ด้านที่หนึ่ง การบริหารจัดการโรงเรียน ด้านที่สอง การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน และด้านที่สาม การบริหารตนเอง และ ไกศิษฎ์ เพลรินทร์ (2552 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ ปรากฏว่า ได้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 60 ตัวบ่งชี้ที่เป็นไปตามหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยตัวบ่งชี้การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและพันธกิจการเรียนรู้ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน จำนวน 13 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้การพัฒนานักเรียน จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้การพัฒนาครู จำนวน 10 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ จำนวน 13 ตัวบ่งชี้ 2) ผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กับข้อมูลข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิจัยดังกล่าวทำให้ตระหนักชัดว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีความสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการศึกษาโดยเฉพาะการ

บริหารงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนจัดการศึกษาก่อนระดับ
อุดมศึกษาที่ให้ความรู้และทักษะชีวิตแก่ผู้เรียนซึ่งได้รับการปรับเปลี่ยนตามพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545 หากผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีภาวะผู้นำทาง
วิชาการ จะส่งผลให้การกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการดำเนินการจัดการศึกษานั้น
ชัดเจนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมี
สุข ตลอดจนนำพาความอยู่รอดในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้เป็นไปอย่างมี
ประสิทธิภาพและประสิทธิผลยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้น ดังนั้น
ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะ
ผู้นำทางการบริหารการศึกษา จึงสนใจทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทาง
วิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”

คำถามการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งคำถามการวิจัยไว้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
มีองค์ประกอบอะไรบ้าง
2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับ
มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติมีลักษณะเป็น
อย่างไร
3. ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร
สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษารูปแบบการพัฒนภาวะทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสำคัญ ดังนี้

1. ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. ได้หลักการ วิธีการ และแนวทางในการพัฒนภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. ได้รูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2556 จำนวน 848 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557, หน้า 28)

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2556 จำนวน 262 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970, pp. 607–610.)

1.3 กลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 21 จำนวน 10 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัย

การวิจัยคั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นการวิจัยที่มุ่งพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย

2.1 องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการสังเคราะห์ตามแนวคิดของ Arkansas (2007) ; GovTrackus (2007) ; Irving (2007) ; LaPorte (2007); Monona Grove (2007) ; Okahoma (2007) ; Pendleton (2007); Leithwood (2007) ;Alig–Mielearek&Hoy (2007); US Dept.ofEd (2005) ; Cavanagh and Silcox (2003) ;ประสิทธิ์ (2548) ; Hoy &Hoy (2003) ; MacNeill,et (2003) ; King (2002) ;Lashway (2002); Blasé&Blasé (2001) ; Larson–Knight (2000) ; Leithwood,et.al (1999);Mc Ewan (1998) ; Trusty (1986,p.116–117) ; Knegeovich (1984,pp.16–19) ;Kaiser (2000) ; Glickman (1990) ; Krug (1992) ; Bossert (1988) ; COleman and AdamsCOleman and Adams;Hallinger and Murphy (1985); Hoy and Miskek (1991) ; Macneill Cavanagh and Sillcox (2003) ; สกศ. (2552); Ulben and Hugh (1987) ;Weber(1996) ;Murphy (1985)

;989);Hallinger&Heck(1996) ;Weber(1996) ;Murphy (1985) ;ไชยา ภาวะบุตร (2555) ;
 วรรณัญญาพิไล แกะระหัน (2555) ; สมศ (2550) ;สทศ (2553) มีรายละเอียดของ
 องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ 5 องค์ประกอบหลักดังนี้ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธ
 กิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ 2) การพัฒนาหลักสูตรและการสอน 3) การพัฒนานักเรียน
 4) การพัฒนาครู 5) การจัดบรรยากาศในสถานศึกษา

2.2 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา
 ระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียง
 เหนือ ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา และการวัด
 ประเมินผล วิธีการพัฒนาประกอบด้วย การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การ
 ฝึกปฏิบัติจริง

3.ขอบเขตด้านเวลา

ดำเนินการวิจัยระหว่าง เดือน พฤษภาคม พ.ศ 2556 ถึง เดือน พฤษภาคม
 พ.ศ 2558

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร
 สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้น ดังนี้

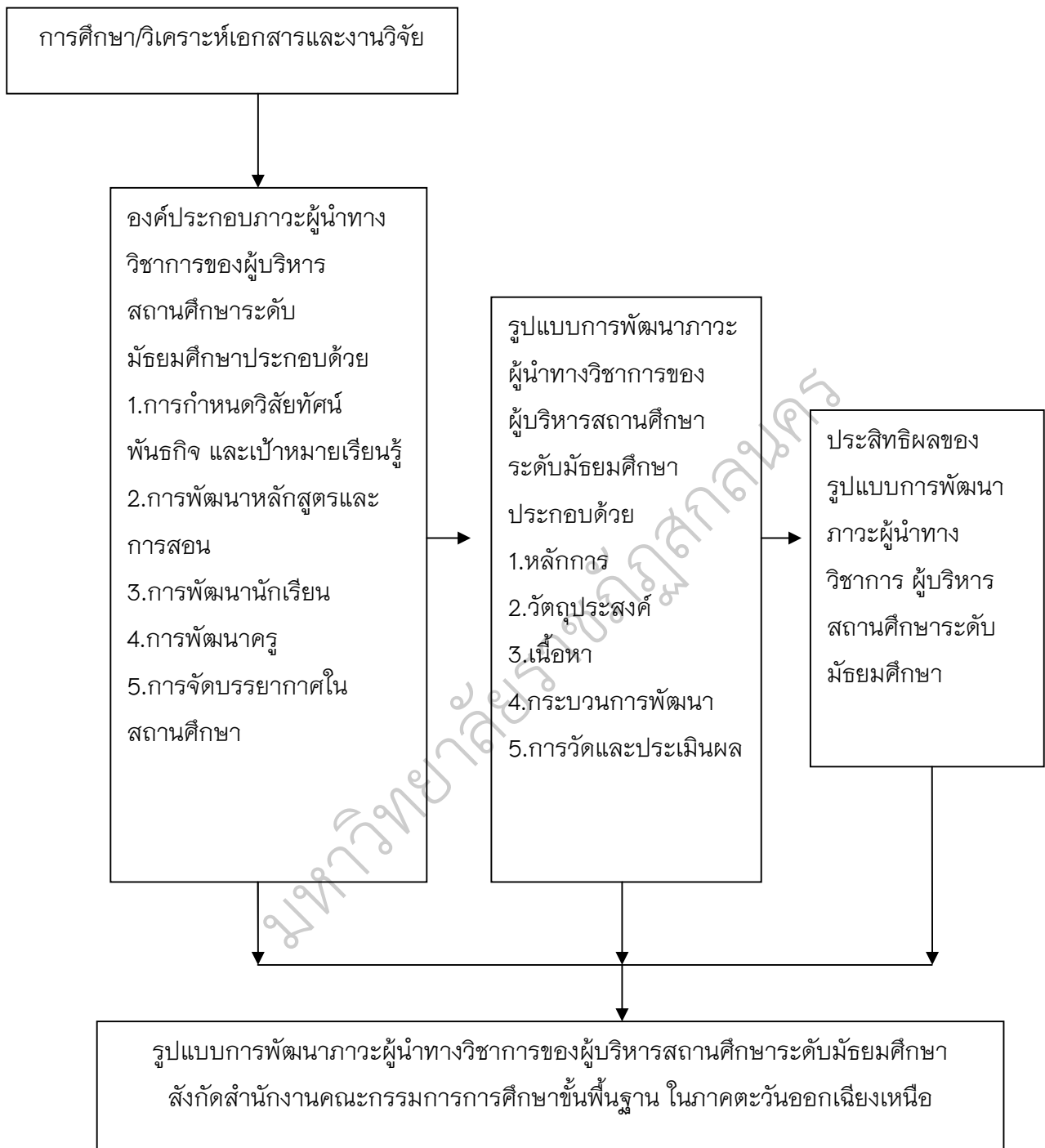
1. กรอบแนวคิดขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามแนวคิดของ
 Ulben and Hughes (1987) ; Heck and Others (1990) ; Hallingerand Murphy (1985)
 ; Coleman andAdams (1998) ; พิสิษฐ์ มั่นเขียว (2546) ; Hoy and Miskel (1991)
 ;Murphy(1990) ; Yamada (2000) ;JanChell (1995) ; Jo andJoseph Blasé (2004) ;
 (สกศ.) (2552) ; กิติมา ปรีดีติลล (2545) ; สมคิด สร้อยน้ำ (2547) ; Kaiser (2000) ;
 สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน 2553) ;สำนักงานคณะกรรมการ
 การศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ;สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
 องค์การมหาชน (2550) ; Cunningham and Cordeiro (2009) Gupton (2010) ;Hoyและ
 Hoy(2003) ; Bossert (2003) ; Krug (1992) MacNeill,Cavanagh,andSilcox (2003) ;
 McEwan (1998) ; Blasé &Blasé (2004) ;บรรจบ บุญจันทร์ (2554) ; ประสิทธิ์ iewiczรี

และคณะ (2548) ; วรกัญญาพิไล แกระหัน (2555) ; นายโกศิษฎ์ เพลรินทร์ (2552)

มี 5 ด้าน คือ

- 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้
- 2) การพัฒนาหลักสูตรและการสอน
- 3) การพัฒนานักเรียน
- 4) การพัฒนาครู
- 5) การจัดบรรยากาศในสถานศึกษา

2. กรอบแนวคิดวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ตามแนวคิดของ ธีัญญา พลอนันต์ (2546) ; กัลยรัตน์ เมืองสง (2550) ; และ Gilberและคณะ (2000) สรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำหมายถึง การดำเนินการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ จนกระทั่งสามารถพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำในทุกๆ องค์ประกอบโดยสรุป 3 วิธี ดังนี้ 1) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ 2) การศึกษาดูงาน 3) การฝึกปฏิบัติจริง



ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง พฤติกรรมการบริหารที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ภาวะผู้นำที่มีและจำเป็นต่อการทำงาน นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารในด้านการพัฒนาทางวิชาการในสถานศึกษาที่เป็นการกระตุ้นส่งเสริม พัฒนาการจัดการศึกษา และพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก คือ

1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และการเป้าหมายการเรียนรู้ หมายถึง การกำหนดทิศทางภารกิจการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้ชัดเจนนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมโดยวิธีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายการเรียนรู้ กำหนดนโยบายการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้มีความสำคัญในการบริหารงานวิชาการมากกว่าด้านอื่น สร้างเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาการ ประเมินผลความก้าวหน้าตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายการเรียนรู้

1.2 การพัฒนาหลักสูตรและการสอน หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรการสอนแบบเดิมให้ดีขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล และท้องถิ่น เกิดผลดีแก่ผู้เรียน และผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุดมีการวิเคราะห์หลักสูตร การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดทำโครงสร้างหลักสูตร การจัดทำหลักสูตร การกำหนดการวัดและประเมินผล การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร

1.3 การพัฒนานักเรียน หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้นด้วยวิธีที่หลากหลายเช่น ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ส่งเสริมการสืบค้นความรู้ การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

1.4 การพัฒนาครู หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้ครูในสถานศึกษามีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้ดีขึ้น ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพครูซึ่งเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของโรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพครูในโรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนที่ดีที่สุดวางแผนการพัฒนาวิชาชีพครูที่

จำเป็นต่อครูและที่ครูต้องการส่งเสริมจัดทำแผนพัฒนาวิชาชีพของครูเป็นรายบุคคล ร่วมกับครูในการจัดอบรมการพัฒนาวิชาชีพครูในโรงเรียนจัดหาวัสดุอุปกรณ์และแหล่งความรู้ทางวิชาชีพให้แก่ครูจัดตารางเวลาการฝึกอบรมภายในเพื่อให้เกิดความร่วมมือในหมู่ครูนิเทศการสอนประเมินผลการทำงานของครูเพื่อให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงาน โดยนำหลักการวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนา

1.5 การจัดบรรยากาศในสถานศึกษา หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนให้บรรลุคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีการปรับปรุงสถานที่ให้เป็นปัจจุบัน ส่งเสริมให้บุคลากรมีพฤติกรรมเน้นการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษาและประกอบด้วย การสร้างแรงจูงใจ การสร้างขวัญและกำลังใจ ส่งเสริมให้บุคลากรเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้ความมั่นคงและปลอดภัยการพัฒนาสภาพแวดล้อม

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงกรอบแนวคิดการสร้างรูปแบบอันเกิดจากการผนวกรวมระหว่างโครงสร้างการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการกับผลการวิเคราะห์องค์ประกอบระหว่างผู้นำทางวิชาการให้มีความสัมพันธ์กันและส่งเสริมกันอย่างเป็นระบบเพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายหรือเป็นแรงขับเคลื่อนให้ภารกิจการปฏิบัติงาน ของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

2.1 หลักการ หมายถึง แนวคิดที่ใช้เป็นหลักในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา

2.2 วัตถุประสงค์ หมายถึง เป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผลของการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา

2.3 เนื้อหา หมายถึง สารที่เป็นองค์ความรู้ของการพัฒนารูปแบบของการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา

2.4 กระบวนการพัฒนา หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาประกอบด้วย

2.4.1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ด้วยการอบรม โดยมีวิทยากรมาให้ความรู้ในเรื่องที่ต้องการโดยเน้น ผู้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการได้ลงมือปฏิบัติจริงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันการแสดงความคิดเห็นการสรุปเป็นองค์ความรู้ร่วมกัน เกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับกลับไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนางาน

วิชาการ

2.4.2 การศึกษาดูงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาต้นแบบ หมายถึง วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยการศึกษาเรียนรู้จากโรงเรียนต้นแบบ ที่ตรงกับประเด็นที่ต้องการ ทำให้ได้พบเห็นสภาพจริง สัมผัสได้ ได้แก่ การดู การฟัง การสอบถาม การสัมภาษณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง

2.4.3 การฝึกปฏิบัติจริง หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยการศึกษาจากวิทยากร แล้วนำความรู้ ความเข้าใจจากการอบรมเชิงปฏิบัติการกลับไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนของตน

3. ประสิทธิภาพของรูปแบบ หมายถึง ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สำหรับการวิจัยครั้งนี้ประเมินจาก พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ใช้แบบประเมิน พฤติกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และเป็นการประเมินตนเองและผู้บริหารโรงเรียนก่อนและหลังพัฒนา

4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่กำกับดูแล ประสานส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 21 ประกอบด้วย จังหวัดหนองคายและ จังหวัดบึงกาฬ

6. ผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา ประจำปีการศึกษา 2556 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ